

Hyvä ystävä,

mitä oppiin valtiosta tulee, niin kysymäsi ero Hobbesin ja minun välilläni on siinä, että minä jätän luonnonoikeuden aina koskemattomaksi enkä myönnä valtion korkeimmilla vallanhaltijoilla olevan sen enempää oikeutta alamaisiin nähden kuin mitä heillä on valtaa alamaisten valtaan verrattuna. Näin on luonnontilassa aina asiainlaita.

Edelleen, mitä tulee siihen todistukseen, jonka annan Descartesin periaatteiden geometrisen esitykseni liitteessä, nimittäin että on tuskin asiallista kutsua Jumalaa ”yhdeksi” tai ”ainoaksi”, niin vastaan, että oliota voidaan kutsua yhdeksi tai ainoaksi vain olemassolon, ei olemuksen kannalta. Emmehän käsitä oliota luvun kannalta ennen kuin olemme palauttaneet ne yhteiseen sukukäsitteeseen. Esimerkiksi kukaan, joka pitää käsissään yhtä killinkkiä ja yhtä riikintaaleria, ei ajattele lukua ”kaksi” ennen kuin voi kutsua killinkkiä ja riikintaaleria samalla nimellä, nimittäin ”kolikoksi” tai ”rahaksi”. Silloin hän voi sanoa pitävänsä kädessään kahta kolikkoa tai kahta rahaa, koska kutsuu yhtä hyvin killinkkiä kuin riikintaaleriakin ”kolikoksi” tai ”rahaksi”. Tästä seuraa siis selvästi, ettei ainoatakaan oliota voi nimittää ”yhdeksi” tai ”ainoaksi” ennen kuin on käsitetty toinen olio, joka (kuten sanottua) käy sen kanssa yksin. Mutta koska Jumalan olemassaolo on hänen olemuksensa itse, emmekä voi muodostaa hänen olemuksestaan universaalia ideaa, niin on varmaa että sillä, joka kutsuu Jumalaa yhdeksi tai ainoaksi ei ole mitään tosi ideaa Jumalasta tai hän ei puhu Jumalasta asialliseen tapaan.

Siihen nähden taas, että hahmo on negaatiota eikä mitään positiivista, on selvää että aineen kokonaisuudella, kun sitä tarkastellaan ei-määrättynä, ei voi olla mitään hahmoa ja että vain äärellisillä ja määrättyillä kappaleilla voi olla hahmo. Kun joku sanoo havaitsevansa hahmon, hän toteaa vain mieltävänsä määrätyn olion ja tavan, miten se on määrätynyt. Tämä määrättyneisyys ei siis liity olioon sen olemisen suhteen, vaan on päinvastoin sen ei-olemista. Koska nyt hahmo ei ole muuta kuin määrättyneisyyttä, ja määrättyneisyys on negaatiota, ei hahmo — kuten sanottu — voi olla muuta kuin negaatiota.

Näin kirjakaupan ikkunassa kirjan, jonka eräs Utrechtin professori oli laatinut minua vastaan ja joka julkaistiin hänen kuolemansa jälkeen. Siitä vähästä, jota silloin luin siitä, päättelin ettei se ole tarkemman perehtymisen, vielä vähemmän vastineen arvoinen. Jätin siksi kirjan ja sen tekijän niille sijoilleen. Mietin, kuinka huvittavaa on, että tietämättömimmät ovat usein samalla rohkeimpia ja heti valmiita kirjoittamaan. Minusta * * * * tarjoavat tavaraansa kuin rihkamakauppiaat, jotka aina ensiksi yrittävät myydä huonolaatuisinta. Paholaista sanotaan hyvin viekkaaksi, mutta nämä ihmiset tuntuvat minusta vielä paljon viekkaammilta. Voi hyvin.

Haag, 2. heinäkuuta 1674.

Arvostettu ja maineikas Herra,

vastaanottaessani 22. heinäkuuta (1675) päiväämäsi kirjeen, olin jo lähtenyt Amsterdamiin, aikomukseni saada julkaistuksi kirja, josta olen maininnut Sinulle aikaisemmin.

Kun vasta neuvottelin julkaisemisesta, alettiin jo huhuta kirjasta, jossa koetan osoittaa, ettei jumalaa ole olemassa. Monet tietenkin uskoivat kuulemaansa. Eräät teologit, ehkä huhun luojat, näkivät aiheelliseksi valittaa minusta hallitsijalle ja tuomareille. Eikä siinä vielä kaikki: suosimisestani epäillyt typerät kartesiolaiset pyrkivät puhdistamaan maineensa väaristelemällä kaikkialla mielipiteitani ja kirjoituksiani, mitä he eivät ole vieläkään lopettaneet.

Ystäväni saattoivat minut tästä kaikesta tietoiseksi. He vakuuttivat minut siitä, että kaikkialla vaanii teologeja. Niinpä päätin siirtää julkaisemista, kunnes näkisin, miten asiat etenevät. Aioin myös kertoa Sinulle tarkoituksistani.

Kaikki näyttää kuitenkin käyvän yhä pahemmaksi, enkä vieläkään tiedä, mitä tehdä. En silti halunnut enää pidempään viivytellä kirjeeseesi vastauksista.

Kiitän Sinua sydämellisesti ystävällisestä varoituksesta. Olisin iloinen, jos selittäisit sitä enemmän, niin että saisin tietää, mitkä ovat oppeja, jotka Sinusta näyttävät suunnatuilta uskonnon ja hyveen harjoittamista vastaan. Jos periaatteet ovat sopusoinnussa järjen kanssa, silloin ne mielestäni myös palvelevat parhaiten hyvettä.

Ja jos siitä ei ole liiaksi vaivaa, pyydän Sinua osoittamaan Teologipoliittisesta traktaatistani ne kohdat, joita oppineet vastustavat. Tahdon nimittäin selvittää tuota tutkielmaa huomautuksilla, ja jos mahdollista, poistaa sitä kohtaan ylläpidetyt ennakoasenteet.

Tapaamisiin.

Spinoza

Kirjeistä ensimmäisen Spinoza lähetti ystävälleen Jarig Jellesille. Se julkaistaan tässä Carl Gebhardtin toimittaman edition tekstin mukaan (Spinoza, *Opera*, Heidelberg 1972, vol. IV, missä se on julkaistu järjestysnumerolla 50). Teksti on säilynyt sekä latinan- että hollanninkielisenä painettuna versiona. Jälkimmäinen versio on luultavasti alkuperäisen mukainen, mutta Spinoza itse on ehkä auttanut sen kääntämistä latinaksi (ks. Gebhardt-edition kommentaaria, mt., ss. 417, 408 – 409).

Kirje on vastaus Jellesille, joka oli esittänyt joukon hajakysymyksiä Spinozan filosofiasta. Siihen sisältyy Spinozan kannanmäärittely hänen ja Hobbesin yhteiskuntafilosofian eroista sekä myöhemmin etenkin Hegelin ansiosta kuuluisaksi tullut muotoilu *determinatio est negatio*. Viimeisessä kappaleessa mainittu ”Utrechtin professorin” kirja on Regner van Mansveltin *Adversus Theologo-Politicum liber singularis*, joka ilmestyi 1674. Spinozan *Opera posthuman* (1677) julkaisijat ovat ilmeisesti varovaisuussyistä korvanneen neljällä tähdellä yhden sanan kirjeen lopusta. Ehkä siinä on lukenut ”teologit” tai ”uskonkiihkoilijat”. Vanhan englanninkielisen laitoksen laatija R.M. Elwes sijoitti tähtien paikalle sanat ”The Christians”.

Pari kommenttia suomennokseen. ”Yksi” ja ”ainoa” ovat latinankielisessä tekstissä *unum* ja *unicum*, hollanniksi taas *een* ja *enig*. ”Hahmo” taas on alkukielillä *figura* ja *gestalte*, jolla siis tarkoitetaan olioiden konkreettista fyysistä muotoa.